

Svar till Energimarknadsinspektionens samråd om förslag till villkor för leverantörer av balanstjänster och balansansvariga parter

Sammanfattande punkter

- **Power Circle är övergripande positiva till Svenska kraftnäts reviderade förslag** till villkor avseende balansering i enlighet med artikel 18 i kommissionens förordning (EU) 2017/2196 om fastställande av riktlinjer för balanshållning av el (Svenska kraftnät, [2022-09-02](#)). Den modell som föreslås utgår från att en leverantör av balanstjänster oberoende kan lägga bud.
- **Myndigheterna bör gemensamt fokusera på att riva i stället för att införa hinder** för att fler aktörer ska kunna erbjuda sin flexibilitet till marknaderna. En ökad konkurrens sänker kostnaderna och bidrar till ett mer resurseffektivt elsystem, i linje med förordningen. Några av villkoren samt Energimarknadsinspektionens revideringar medför hinder på marknaderna som skulle vara olyckliga för den fortsatta marknadsutvecklingen.
- **En leverantör av balanstjänster (BSP) kan ta ansvar för sina egna obalanser** på samma sätt som balansansvarig tar eget ekonomiskt ansvar för sina obalanser. Därför bör en BSP inte behöva ett ytterligare avtal med en balansansvarig. Om en leverantör av balanstjänster över- eller underlevererar görs ett ekonomiskt avdrag enligt den modell som Svenska kraftnät föreslår, samtidigt görs en obalansjustering för den eller de balansansvariga där styrning skett så att de blir opåverkade i balansavräkningen.
- **Villkoren bör underlätta för deltagande med mindre distribuerade resurser** då dessa ur ett systemperspektiv kan bidra med stort värde till liten kostnad. Aggregerade resurser på balansmarknaden möter flertalet hinder som på olika sätt kan vara avgörande för ett deltagande både när det gäller förkvalificering, mätning och budstorlek.
- **Reglerna för leverantörer av balanstjänster bör införas skyndsamt** och i förlängningen harmoniseras inom Norden samt EU. Att införa olika regler på de olika marknaderna medför onödiga administrativa och tekniska hinder för utvecklingen framåt. I både Danmark och Finland har implementeringen kommit längre.

Bakgrund till vårt remissvar

Elektrifiering av transportsektorn, näringsliv och industri bidrar till att snabbt och kraftfullt minska utsläppen av växthusgaser. Med den storskaliga elektrifieringen sätts dock stort tryck på de svenska elnäten – som redan idag står inför ett flertal olika utmaningar, och som inom några tiotal år ska kunna överföra mer än dubbelt så mycket el jämfört med dagens volymer.

En avgörande åtgärd, som kan avhjälpa flera utmaningar redan nu och bidra till ett långsiktigt resurseffektivt användande av den befintliga och kommande nätinfrastrukturen, är flexibilitet. Idag finns det flera tekniker, resurser och aktörer som kan bidra med flexibilitet men har svårigheter att komma in på marknaderna. Samtidigt har både leverantörer av flexibiliteten och köpare med behov av flexibilitet börjat engagera sig i olika piloter där lyckade flexibilitetstransaktioner genomförts.

Enligt [EU-kommissionens förordning \(EU\) 2017/2195](#), om fastställande av riktlinjer för balanshållning avseende el, ska EU-ländernas systemansvariga för överföringssystem, systemansvariga för distributionssystem samt tillsynsmyndigheter tillämpa förordningens bestämmelser för att bidra till upprätthållandet av en trygg energiförsörjning. EU vill se en välfungerande inre elmarknad som ger producenter lämpliga incitament för att investera i ny elproduktion samtidigt som elmarknaden främjar effektivare energianvändning hos konsumenterna. Syftet med förordning 2017/2195 är bland annat:

- Att främja effektiv konkurrens, icke-diskriminering och öppenhet på balansmarknader
- Att underlätta deltagandet av efterfrågeflexibilitet, inklusive aggregering av anläggningar och resurser för energilagring, och samtidigt säkerställa att de konkurrerar med andra balanstjänster på lika villkor
- Att aggregering av flexibla resurser såsom produktions-, förbruknings- och energilagringssystem möjliggörs – samt att aggregerade bud ges förutsättningar att konkurrera med icke-aggregerade bud på marknaderna
- Att säkerställa ett rättvist, öppet och icke-diskriminerande tillvägagångssätt genom att fastställa regler som definierar rollen för leverantörer av balanstjänster (BSP:er) och rollen för balansansvariga parter (BRP:er)
- Att kraven för att bli BSP är neutrala och icke-diskriminerande, och att reglerna för att tillhandahålla balanstjänster är oberoende av bakomliggande anläggningars kraftslag eller anläggningstyper
- Att reglerna och villkoren säkerställer att upphandlingen av reserver för frekvenshållning och frekvensåterställning är rättvis, objektiv, öppen och marknadsbaserad.

Dagens svenska regelverk, som har till syfte att omsätta EU-kommissionens förordning i ellagen och som omger svensk handel med flexibilitet, lyckas emellertid inte att uppnå detta syfte. Att exempelvis "främja effektiv konkurrens", bidra till "öppenhet på balansmarknader", "underlätta deltagandet" samt "säkerställa ett rättvist tillvägagångssätt" är inte hur den svenska marknadssituationen ser ut i dagsläget. Om små distribuerade och billiga resurser utesluts från marknaderna kommer priserna för att balansera systemet att bli högre. Marknadsutformningen bör göras så att systemstabiliteten kan hållas till lägsta möjliga samhällskostnad.

Enligt Power Circle är de viktigaste åtgärderna för att möjliggöra en mer resurseffektiv balansering och att mer flexibilitet kommer in på våra olika el- och flexibilitetsmarknader:

- Att bud kan aggregeras och innehålla resurser som tillhör flera balansansvariga.
- Att den aktör som tecknat avtal om flexibilitet med kunden oberoende kan lägga bud.
- Att en leverantör av balanstjänster inte behöver bli eller ha avtal med en balansansvarig.
- Att reglerna inom de nordiska marknaderna harmoniseras så att aktörer verksamma på de olika marknaderna inte hindras av onödiga administrativa eller tekniska marknadshinder.
- Att onödiga marknadshinder undanröjs och att marknaderna utvecklas teknikneutralt.
- Att förkvalificeringen utvecklas för att kunna kvalificera även nya resurser.

Specifika synpunkter

I de revideringar som Energimarknadsinspektionen gjort på Svenska kraftnäts förslag från den 2 september 2022 förekommer enligt Power Circle både bra förändringar och hinder för att förslaget implementering ska kunna uppfylla syftet med EU-förordning 2017/2195, vilka beskrivs nedan.

Krav på att vara eller ha avtal med en balansansvarig

Ei har i sina revideringar tolkat Elmarknadsförordningen 2019/943 artikel 5.1 som att en leverantör av balanstjänster (BSP) ska ha ett krav på att antingen själv vara balansansvarig (BRP) eller att ha ett avtal med en BRP (Artikel 8.2.iii). Förslaget som läggs fram är dock inte heltäckande då det inte framgår hur detta balansansvar för en leverantör av balanstjänster ska avräknas.

I Elmarknadsförordningen 2019/943 artikel 5.1 står det:

"Alla marknadsaktörer ska vara ansvariga för de obalanser de orsakar i systemet. Därför ska marknadsaktörerna antingen vara balansansvariga parter eller genom avtal delegera balansansvaret till en balansansvarig part efter eget val. Varje balansansvarig part ska vara ekonomiskt ansvarig för sina obalanser och sträva efter att balansera eller hjälpa till att balansera elsystemet."

Power Circle anser att den nya roll som införs, leverantör av balanstjänster (BSP), kan ta eget ekonomiskt ansvar för de små obalanser som skulle kunna uppstå på samma sätt som att en balansansvarig (BRP) gör detta. Båda strävar efter att balansera eller hjälpa till att balansera elsystemet och båda har ett avtal med utförliga villkor om ekonomiskt ansvar med Svenska kraftnät som har det övergripande systemansvaret för balanshållningen i systemet.

I en tidigare rapport om oberoende aggregering hade Energimarknadsinspektionen misstolkat begreppet "obalans" i förhållande till EU-texten. Det är en felaktig syn att oberoende aggregatorer skapar obalanser hos andra, som de ska ta ansvar för. Den som vinner ett bud på en balansmarknad gör det just för att det redan finns en obalans i systemet som behöver rättas till av att vinnande bud agerar, på uppdrag av Svenska kraftnät. Enligt Elmarknadsförordningen 2019/943 (15) står det att: *"Alla marknadsaktörer bör vara ekonomiskt ansvariga för de obalanser de orsakar i systemet, vilka utgör skillnaden mellan den tilldelade volymen och den slutliga ställningen på marknaden."* Den lilla obalans, i ordets rätta bemärkelse, som kan uppstå för en BSP är alltså om den egna leveransen inte exakt överensstämmer med vad de sålt till Svenska kraftnät.

Det är i Ei:s revideringar av Svenska kraftnäts förslag från den 2 september 2022 oklart om Energimarknadsinspektionen nu förstått skillnaden på vad en obalans är och den påverkan på andra aktörer som aktiveringen av flexibilitet kan orsaka. För i villkoren för Svenska kraftnät görs ett ekonomiskt avdrag för avvikelser i leverans för en BSP, vilket gör att avtal med en BRP blir onödigt. Om Energimarknadsinspektionens förändring införs skulle det medföra oklarheter och hinder för ny och aggregerad flexibilitet att delta på marknaderna:

- Det ena fallet som föreslås är att den som är BSP också blir BRP. Då går vi från att idag har en BRP som gör allt som en BSP och BRP gör till att ha nya aktörer som är både BSP och BRP, vilket inte ger någon större utveckling av marknaden. Flera av de aktörer som idag står utanför marknaden eftersom de inte är en BRP och nu är intresserade av att börja kunna lägga egna bud på marknaden genom rollen för BSP tvingas då in i att bli en BRP. Det steget går att ta redan idag för att få delta på marknaden, men görs inte då det innebär en helt annan affär och att en stor ekonomisk säkerhet behöver ställas till förfogande.
- I det andra fallet kan en BSP skriva ett avtal med en BRP, vilket är hur marknaden fungerar idag. De aktörer som lyckas buda på marknaden har avtal med en BRP, men detta görs idag med blandad framgång. Vissa BRP:er säger blankt nej till allt, andra tar en stor del av vinsten för att skicka vidare budet till SvK. Det är bara samarbeten med vissa av dagens balansansvariga som fungerar tillräckligt väl för att affären ska vara värd att ta vidare. Den skillnad som detta förslag från Energimarknadsinspektionen verkar vilja lägga fram är att en BSP nu kan träffa avtal med vilken BRP som helst och inte kundens BRP.
- Det är möjligt att det skulle underlätta för marknaden om en BRP kan väljas fritt från kundens balansansvarig. Men i förslaget är det oklart hur avräkningen ska gå till när det finns två balansansvariga i samma punkt. Enligt den [lagrådsremiss](#) som lades fram innan jul och som regeringen la fram en [proposition](#) om nyligen står det att det "ska införas ett särskilt balansansvar för aggregeringstjänster" som regleras i balansansvarsavtalet. Om syftet med de revideringar som Energimarknadsinspektionen föreslår är att det ska finnas ett särskilt balansansvar just för leverantörer av balanstjänster (och i framtiden även aggregeringstjänster) är det i utkastet otydligt hur detta skulle skilja sig från det vanliga balansansvaret samt hur avräkningen av detta balansansvar skulle ske.
- Om balansansvaren inte skiljs från varandra är i stället risken att den lilla obalans som en BSP kan orsaka försvinner den portfolio av balansansvar som många balansansvariga har vilket gör att det därmed inte skapas några incitament för en leverantör av balanstjänster att leverera så nära sin sålda volym som möjligt.

Svenska kraftnät har i sitt förslag tagit med ett ekonomiskt avdrag för att skapa incitament för att leverera enligt såld volym (artikel 28.3), vilket vi tror är mer effektivt. Modellen som Svenska kraftnät föreslår gör att en BSP tar ett ekonomiskt ansvar för sina obalanser och samtidigt som de bidrar till och strävar efter att hålla systemet i balans. Därtill görs en obalansjustering för alla de balansansvariga som ingår i det bud som BSP:n har lagt, vilket innebär att de balansansvariga blir ekonomiskt opåverkade av BSP:ns agerande i balansavräkningen.

Sammanfattningsvis ser Power Circle att syftet med förordningen, kring att "underlätta deltagande för efterfrågefleksibilitet, inklusive aggregering" och att mer flexibilitet ska frigöras på marknaderna som Svenska kraftnät idag har behov för, kraftigt begränsas om det införs ett krav om att en BSP också måste bli eller ha avtal med en balansansvarig. I mångt och mycket kommer utvecklingen då att fortsätta som idag där vissa aktörer lyckas hitta ingångar till marknaden men där många kunder med resurser som kan bidra till systemets balans stängs ute. Eftersom energivolymen på Svenska kraftnäts marknader är relativt begränsad samtidigt som en leverantör av balanstjänster tar eget ekonomiskt ansvar vi att det skulle tillföra mer nytta för marknaden om detta krav utelämnades.

Åtminstone skulle Energimarknadsinspektionen kunna avvakta med införandet till dess att ett balansansvar för aggregatorstjänster ska införas och då ta ett helhetsgrepp kring den här nya balansansvarsrollen. Genom att initialt tillåta en friare BSP-roll får också marknaden potential att utvecklas och de lärdomar som dras kan sedan ligga till grund för en bättre utformning av villkoren framöver – i linje med principen för Regulatory Sandboxes som nu utreds.

Tillägg för framtiden: För aggregering av resurser för försäljning på day-ahead eller intra-day marknaderna blir energivolymerna mer betydande och det regelverk som föreslås i lagrådsremiss och proposition om att införa ett speciellt balansansvar för aggregeringstjänster för detta är därför mer relevant. Det är även relevant att kika vidare på utformning av en kompensationsmekanism då många aktörer kan påverkas vid aggregering. Men kostnaden för denna kompensation bör betalas gemensamt av de som skapar obalanser i systemet eller drar nytta av att aggregeringen finns, inte av de aktörer som hjälper systemet att bli mer resurseffektivt, kostnadseffektivt och i balans.

Ett bud kan innehålla resurser från flera balansansvariga

I Energimarknadsinspektionens revidering av Svenska kraftnäts förslag till villkor har de tydliggjort att "Ett aFRR/mFRR/FCR-objekt kan bestå av enheter och/eller grupper med olika balansansvariga parter", se Artikel 7 – Definitioner och Tolkning. Power Circle är mycket positiva till att detta tydliggörs. Samtidigt uttryckte Svenska kraftnät på sin öppna hearing att det i deras förslag till modell ska vara möjligt att aggregera bud från flera balansansvariga och redogjorde för hur de hade tänkt att det skulle gå till praktiskt. Här är båda myndigheterna och Power Circle överens.

Marknadshinder för nya och distribuerade resurser

Aggregering av många små distribuerade resurser är något som nu möjliggörs av digitaliseringen och utvecklingen av IoT. Samtidigt har många av dessa resurser svårt att delta på marknaderna på grund av kraven på budstorlek, förkvalificeringsprocessen och verifiering. Om många små resurser som är billiga utesluts från marknaderna, kan behovet av reglerkapacitet komma att öka då dessa resurser istället kommer att agera på andra signaler såsom elpris och effekttariffer. Enligt tidigare forskning kan styrning av stora mängder energi utifrån tidigare satta priser bidra till att skapa stora obalanser i systemet, vilket i slutändan leder till högre kostnader för att hålla systemstabiliteten.

Power Circle tror därför att det är viktigt att i utformningen av villkoren ta i beaktande hur dessa resurser ska kunna komma in och delta på marknaderna. Nyligen släpptes en ny Demand Response Framework Guideline (DR FG) av ACER, en riktlinje som nu ska implementeras i nätkoderna. Om villkoren redan nu införs i framåtblickande syfte med bra förutsättningar för små distribuerade resurser kommer behovet av förändringar för implementering av DR FG bli mindre framöver.

Förkvalificeringsprocessen är fortfarande en av de största barriärerna för att delta på balansmarknaderna, då den är svår att genomföra med vissa typer av resurser som inte kan göra samma tester som exempelvis en vattenkraftsturbin. Detta skulle kunna avhjälpas genom att anpassa förkvalificeringsprocessen efter leverantör; för små resurser som i sig själva inte utgör en kritisk risk för systemet – utan som snarare bidrar till att stärka systemet – kan det rentav vara på sin plats att begränsa förkvalificeringsprocessen till att säkerställa att resurserna uppfyller de tekniska kraven för leverans av balanstjänster, och istället genomföra en efterkvalificering där leverantörerna redovisar aspekter såsom kvalitet på leveransen när bud väl levererats. Om rätt nivå av kvalitet inte kan uppnås kan Svenska kraftnät då välja att inte längre acceptera bud från dessa objekt.

En annan aspekt av marknadshinder är hur strukturering av resurser ska gå till och vad som ska vara möjligt. Exempelvis beskrivs det i artikel 10.a.2, artikel 10.b.4 och artikel 11.2 hur reglerobjekt får struktureras. Här är det lite otydligt om "superaggregering" kommer att möjliggöras, det vill säga att en BSP strukturerar objekt som i sin tur är aggregerade från en underliggande nivå av aggregatorer. Därtill står det i artikel 13.15.a.ii och artikel 14.14.a.i om krav på återköp eller att överföra sina skyldigheter till annan part. Här skulle det vara bra om det även var möjligt att omstrukturera sitt bud med vilka objekt som ingår i budet som ett alternativ till övriga lösningar.

I artikel 14.4 och artikel 15.6 anges också att minsta budstorlek är 1 MW för aFRR och mFRR. Här kan det vara klokt att överväga om en ännu lägre minsta budgräns skulle vara möjlig då även 1 MW kan vara svårt att nå upp till med vissa typer av aggregerade resurser.

Verifiering av buden är en fråga som inte berörs, men som kommer att behöva hanteras mellan BSP och Svenska kraftnät i kvalificeringsprocessen. Under den öppna hearing som Svenska kraftnät höll den 26 januari 2023 svarade de på frågor om detta, och sa att de kommer vilja verifiera bud genom antingen mätning eller baseline, beroende på vilken typ av resurs som levererat tjänsten. Här vill vi bara tydliggöra att ett krav på undermätning i klass med DSO-mätarnas standard helt kan dra undan förutsättningarna för vissa resurser att bidra med flexibilitet till elsystemet, och detta bör därför göras väl avvägt mellan kontroll och nytta för systemet.

Som vi ser det kvarstår även efter införandet av dessa villkor potentiella marknadshinder för flexibilitet från efterfrågeflext, aggregering samt andra nya resurser, vilka snarast behöver adresseras av både Energimarknadsinspektionen och Svenska kraftnät. Några av hindren har nämnts ovan, men vi har också fått vetskap om att det idag krävs att en leverantör av aFRR ska ha en fast fiberanslutning till Svenska kraftnäts kontrollrum, något som kraftigt begränsar deltagandet på denna marknad då endast fem aktörer har detta i dagsläget. I exempelvis Danmark finns flera möjliga kommunikationsvägar för aFRR, så här bör även Sverige kunna öppna fler alternativ.

Harmonisering inom Norden och EU

Syftet med EU-förordningen är att harmonisera regelverket inom den gemensamma europeiska elmarknaden. Samtidigt pågår många projekt för att i allt högre grad harmonisera de nordiska marknaderna. Att då införa ny lagstiftning med olika tolkning och olika processer i olika nordiska länder kan bara anses försvåra och fördröja de effekter som en harmoniserad marknad vill uppnå.

Exempelvis är Energimarknadsinspektionens förslag under artikel 27: Fastställande av aktiverad volym och prissättning av mFRR-balansenergi i ofas med utvecklingen och harmoniseringen inom

de nordiska elmarknaderna. Energimarknadsinspektionen bör ta detta i beaktande när de fastställer villkoren. Om vi ska ha en nordisk marknad för mFRR bör prissättningen harmoniseras så att samma villkor gäller i alla nordiska länder, annars riskerar vi att få en snedvridning på marknaden.

Slutligen hoppas vi att införandet av BSP-rollen kan ske skyndsamt då det varit en lång process med att få dessa villkor klara. Här ligger våra nordiska grannar längre fram i implementeringen och flera aggregatorer i Sverige har redan kvalificerat sig som BSP i våra grannländer. Det viktiga utifrån vårt perspektiv är inte att allt är perfekt vid implementeringen av den nya rollen utan att den kommer på plats inom kort samt att villkoren samtidigt öppnar upp marknaden för fler aktörer att delta med flexibilitet och nytta till elsystemet för att möjliggöra elektrifieringen och ett robust elsystem.

Johanna Lakso
VD, Power Circle

Power Circle samlar kunskap och en bredd av aktörer inom laddinfrastruktur, framtidens elnät och smarta energitekniker. Ovanstående synpunkter representerar organisationens och partnerföretagens sammanvägda kunskap där flera olika perspektiv tagits hänsyn till, och ska inte härledas till någon enskild partner. Vi ser fram emot att ytterligare steg tas mot framtidens hållbara energisystem.